

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/2

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирилар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Axmedov Oybek Saparbaevich</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ.....	10-18
<i>Нематова Мафтуна</i> ЛАКУНА И ТИПОЛОГИЯ ЛАКУН	19-24
<i>Hamroyeva Shahlo Mirdjonovna, Matyakubova Noila Shakirjonovna</i> MOSLASHTIRISH JARAYONIDA O'ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI SODDA GAPLARNING SINTAKTIK TAHLILI.....	25-32
<i>Jo'rayeva Nilufar Sobirjon qizi</i> "SMILE" VA "TABASSUM" TUSHUNCHALARINING LINGVISTIK IFODASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	33-38
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> BADIY TARJIMA TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI	39-43
<i>Jumanova Shahnoza Ikromjonovna</i> IJTIMOIY – PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDA PEYZAJNING O'RNI	44-50
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> ILGAR SURISH VOSITALARINING BADIY ASAR SARLAVHASIDA TASNIFLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	51-57
<i>Axmedova Madinabonu Maxmudjonovna</i> XALQ NASRI JANRLARINING O'ZARO MUNOSABATLARI	58-62
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ KOMPARATIV FRAZELOGIZMLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI	63-68
<i>Кенжабоев Шокир Абдулхалимович</i> ОСОБОЕ МЕСТО В ИЗУЧЕНИИ И РАЗВИТИИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УЗБЕКИСТАНА	69-74
<i>Fayziyev Bahodir Baxshullayevich</i> J. K. ROULINGNING "GARRI POTTER VA AFSONAVIY TOSH" ASARIDAGI TO'QIMA NOMLAR VA REALIYALAR HAMDA ULARNING RUS VA O'ZBEK TILLARIGA TARJIMASI	75-79
<i>Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi</i> OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI	80-84
<i>Тухтаева Фарида Исматуллаевна</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ РОМАНАХ ПЕРЛ БАК	85-90
<i>Radjabova Dildora Raximovna</i> PIRIMQUL QODIROVNING "YULDUZLI TUNLAR" ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA BOBUR PSIXOLOGIYASI	91-96
<i>Mansurova Shohista Ismailovna</i> BADIY TARJIMANING MAQSADI, VAZIFALARI VA TARJIMA METODLARI	97-102
<i>Ermатов Ixtiyor</i> SIRDARYO VILOYATI TOPONIMLARI.....	103-108

<i>Axmedjanova Farida Djavairovna</i> GRAMMAR INSTRUCTION IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING	109-114
<i>Saitov Suxrob Djumaydillayevich</i> ARTISTIC INTERPRETATION AND RESOLUTION OF HUMAN TRAGEDIES IN THE STORY	115-119
<i>Тўрабоева Ҳакима Усмонжон қизи</i> ФИРДАВСИЙ ДАҲОСИГА МЕҲР	120-124
<i>Toshpo'latova Xusniya Matayusub qizi, Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> INGLIZ REKLAMA SHIORLARI TARJIMASI JARAYONIDA SHAKL VA MA'NO MUVOFIQLIGI	125-129
<i>Абдуманнонов Хожиақбар Акмалжон угли</i> ОСВЕЩЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИИ В СВЕТЕ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (краткий обзор на примере учебных пособий и словарей узбекского языка).....	130-136
<i>Абдуллаева Раъно Хикматовна</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ/ДРУЖБА» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПОСЛОВИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	137-144
<i>Hamidova Sayyora Nurmatovna</i> TILSHUNOSLIKNI MENTALINGVISTIK BOSQICHIDA KOGNITIV TADQIQOTLAR.....	145-151
<i>Rustamova Dilrabohon</i> ATAMALAR LUG'ATINING UMUMIY VA FARQLI TOMONLARI	152-157
<i>Khazratqulova Ozoda Abduganiyevna</i> EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FORGIVENESS IN LEXICOGRAPHIC SOURCES AND ARTISTIC LITERATURE	158-162
<i>Farmonov Nurbek Pulatovich</i> WEB OF SCIENCE MA'LUMOTLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH	163-169
<i>Xojjiyeva Oynisa Shabonovna</i> ALISHER NAVOIY ASARLARIDA TURKIY XALQLAR MAQOLLARINING AKS ETISHI	170-176
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat ugli</i> COMPARING COMPUTATIONAL LINGUISTICS APPROACHES ACROSS LANGUAGES	177-182
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> ANGLIYA UYG'ONISH DAVRI ADABIYOTI	183-190
<i>Ho'jamqulov Anvar Jozilovich</i> OMON MUXTOR ROMANLARIDA POETIK USLUB QIRRALARI.....	191-196
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Аманязова Света Байниязовна</i> ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	197-203
<i>Мирзаабдуллаева Матлуба Рустамовна</i> СУВДАН ФОЙДАЛАНУВЧИ ВА СУВ ИСТЕЪМОЛЧИСИ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	204-209
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> BILIMLAR IQTISODIYOTI VA INTELLEKTUAL MULK: TIJORATLASHTIRISHNING BA'ZI HUQUQIY JIHATLARI VA MUAMMOLARI	210-216

Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li
ATOM ENERGIYASINI JOYLASHTIRISHNING XALQARO EKOLOGIK TALABLARI 217-223

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna
OLIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI 224-228

Sadullayeva Shahlo Azimbayevna, Parmankulov Farxodjon Nurali o'g'li
TYUTORLAR ISH JARAYONIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
TATBIQ ETISH METODIKASI 229-233

Pirimova Nargiza Adilovna
SPORT-TAYYORGARLIK MASHG'ULOTLARIDA BALANDLIKKA SAKROVCHI QIZLARNING
O'QUV-MASHG'ULOT JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH 234-239

Tangirqulov Elmurod Aliyarovich
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITNI ASRASH ORQALI EKOLOGIK
TARBIYA BERISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA "YASHIL MAKON" MODULLARI 240-244

Xayrov Rasim Zolimxon o'g'li
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI 245-258

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM
TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI: STEAM KOMPETENSIYALAR
TUSHUNCHASI 259-265

Valieva Xolida
AJDODLAR MEROSI - INSONIYAT BOYLIGI 266-271

Djumayeva Dildora Isroilovna
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 272-277

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
TA'LIM-ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI KUCHAYTIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIMNING
O'RNI VA MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI 278-285

Mamaraimova Zebo Shafokatovna
YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK
TAMOYILLARI 286-290

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li
KATTA MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA DALILY ASOSLASH KO'NIKMASINI
SHAKLLANTIRISH YO'LLARI 291-295

Abdurasulova Shoira Kushakovna
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGINI
INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH 296-305

Sottarov Abduvali Umirqulovich
UMUMIY FIZIKA KURSINI O'QITISHDA NANOTEXNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI
SIFATIDA 306-310

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> VOLONTYORLIK FAOLIYATINIG IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARI	311-315
<i>Xushvaqtov Umar Norqobilovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARDA IMPERATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYANING RO'LI	316-320
<i>Alimqulova Ra'noxon Gulmirzayevna</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	321-326
<i>No'monxonova Muattarxon Nosirxon qizi</i> BO'LAJAK TILSHUNOSLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARKOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	327-331
<i>Xalikov Faroxidin</i> TA'LIM TIZIMIDA TESTOLOGİYADAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI	332-339
<i>Abduvaxidov Xusan Abdukulovich</i> OLIY TA'LIM TALABALARIDA INNOVATSION YONDASHUV ORQALI KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	340-345
<i>Якубова Нафиса Одилжановна</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУССАСАЛАРИДА ЧИЗМАЧИЛИК ДАРСЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ ИЖОДИЙ-КРЕАТИВ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	346-354
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> TALABALARNI KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINING GRAFIK IMKONIYATIDAN FOYDALANISH BO'YICHA BILIMINI OSHIRISH	355-360
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARI ORQALI TASVIRIY SAN'AT FANIGA ASOSLANGAN XOLDA O'QUVCHILAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	361-371
<i>Kasimov Oйбек Омилевич</i> СПОРТДА АХЛОҚИЙ ҚОЙДАЛАР ВА "FAIR PLAY" НОРМАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ...	372-378
<i>Abduraxmonov Akbar Abduxamidovich</i> MILLIYLIK VA UMUMINSONIYLIK TAMOYILLARI UYG'UNLASHUVINING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI	379-386
<i>Фазлиддинов Шухрат Фахриддинович</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА ГЛАГОЛА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ.....	387-394
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i> TALABALARNING JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI	395-400
<i>Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	401-406

<i>Khidirova Malakhat Qazakhovna</i> ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON EUTAGOGICAL APPROACHES	407-413
<i>Fayzullayeva Madina Abdumo'min qizi, Xolbo'tayeva Moxinur Temurboy qizi</i> MENEJMENT SOHASINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	414-420
<i>Achilov Nuriddin Abdugafforovich</i> AL-HAKIM AT-TERMIZIY TA'LIMOTINING ILMIY TADQIQI	421-426
<i>Norinov Muxammadyunus Usibjonovich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA BO'LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	427-432
<i>Begimqulov Zarif Axmadovich</i> JISMONIY TARBIYA YO'RIQCHISINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISH JARAYONINING AHAMIYATI	433-438
<i>Izbosarova Zuxro Anatoliy qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	439-443
<i>Jumayev Sirojiddin Zafarovich</i> MOLEKULAR BIOLOGIYADAN OQSILLARNING AMINOKISLOTA TARKIBI VA AMINOKISLOTALARNING TASNIFI MAVZUSINI O'QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH	444-449
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	450-457
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH	458-463

13.00.00– Педагогика фанлари

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna,
Samarqand davlat universiteti o'qituvchisi,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

OLIIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarining ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillari, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar, yangicha yondashuvlarning tatbiq etilishi, ta'lim jarayoni sifatining xususiyatlariga jarayon samaradorligiga ta'sir qiluvchi boshqa tarkibiy qismlarga taklif va tavsiyalar taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim muassasasi, ta'lim sifati, innovatsion yondashuv, pedagogik ta'lim, omillar, pedagogik mexanizmlar.

Javlieva Shakhnoza Bakhodirovna,
teacher at Samarkand State University,
candidate of pedagogical sciences

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Annotation. In this article, the factors affecting the quality of education of higher education institutions, reforms aimed at improving the quality of education, the implementation of new approaches, the characteristics of the quality of the educational process, and other components that affect the effectiveness of the process are presented.

Key words: educational institution, quality of education, innovative approach, pedagogical education, factors, pedagogical mechanisms.

Жавлиева Шахноза Баходировна,
преподаватель Самаркандского государственного
университета, кандидат педагогических наук

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ

Аннотация. В данной статье рассмотрены факторы, влияющие на качество образования вузов, реформы, направленные на повышение качества образования, внедрение новых подходов, характеристики качества образовательного процесса и другие составляющие, влияющие на эффективность образовательного процесса. процесс представлен.

Ключевые слова: образовательное учреждение, качество образования, инновационный подход, педагогическое образование, факторы, педагогические механизмы.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3I12.2Y2023N35>

Oliy ta'lim muassasalarida bugun ta'lim sifatirivojlantirish asosiy maqsadlaridan biriga aylanmoqda va ta'limning har qanday islohoti ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan. Bu zamonaviy pedagogika va umuman jamiyatning asosiy masalalaridan biridir. Shu munosabat bilan zamonaviy pedagogik adabiyotlarda «ta'lim sifati» tushunchasi keng talqin qilinmoqda. Mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy hayotida amalga oshirilayotgan jadal va tub o'zgarishlar natijasida professional kadrlarga bo'lgan talab ortib bormoqda. Yoshlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish - O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining asosini tashkil qiladi. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "Uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga muvofiq yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish" muhim ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Asosiy qism. Zamonaviy pedagogikada ta'limga ta'lim jarayonida amalga oshiriladigan tizim sifatida qaraladi. Ta'lim tizim sifatida yaxlitlik, ichki o'zaro bog'liqlik, tashkiliylik, ochiqligi bilan ajralib turadi. Ta'lim - bu mustaqil tizim bo'lib, uning vazifasi ma'lum bilimlarni (birinchi navbatda, ilmiy), g'oyaviy va axloqiy qadriyatlar, qobiliyatlar, ko'nikmalar, xulq-atvor meyorlarini o'zlashtirishga yo'naltirilgan jamiyat a'zolarini tayyorlash va tarbiyalashdan iborat [1:82-83].

"Ta'lim" va "sifat" tushunchalariga asoslanib, ta'lim sifati ijtimoiy, iqtisodiy, pedagogik kategoriya sifatida qaralishini anglash mumkin. Uslubiy jihatdan "ta'lim sifati" ta'rifi nafaqat ta'lim tizimida, balki butun jamiyat taraqqiyotida ham muhim bo'lgan ta'lim jarayoni va natijasining o'ziga xos xususiyati sifatida qarash kerak. "Ta'lim sifati" tushunchasini barcha obyektiv va subyektiv xususiyatlarni hisobga olgan holda kompleks ta'lim deb ta'riflash mumkin.

Talabalarning vakolatlarini rivojlantirishni ta'minlaydigan ta'lim muassasasining ko'rsatkichlari to'plami (ta'lim mazmuni, o'qitish shakllari va usullari, moddiy-texnika bazasi va boshqalar) ta'lim sifati sifatida belgilanadi. A.S.Zapesotskiy o'z ishida ta'lim sifatini quyidagicha ko'rib chiqadi:

1) natija, bu yerda ta'lim sifati - bu professional muhitda va umuman jamiyatda talab qilinadigan mutaxassisning bilimlari, ko'nikmalari va qobiliyatlari tizimi;

2) ta'lim sifati - bu nafaqat fuqarolarning, balki tashkilotlarning, jamiyatning va davlatning ehtiyojlarini qondirish qobiliyatini ta'minlaydigan ta'lim jarayonining xususiyatlari va ularning majmui bo'lgan jarayon [2:48-52].

Ta'lim sifatini aniqlashga yondashuvlarni umumlashtirishni L.N.Davidov [3:87], ta'lim sifatini ta'lim jarayonining o'ziga xos xususiyatlari, shu jumladan, uning maqsadlarini amalga oshirish, zamonaviy texnologiyalar va ijobiy natijalarga erishish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni ko'rib chiqishni taklif qiladi. Binobarin, "ta'lim sifati" tushunchasini ko'plab tarkibiy qismlarning to'plami sifatida ko'rib chiqish mumkin, ulardan eng ahamiyatlisi - bu talabalarning bilim, ko'nikma, qobiliyat, malakalari darajasini, ularning shaxsiy xususiyatlarining rivojlanish darajasini, ta'lim olishning psixologik qulayligini belgilaydigan xususiyatlardir. Davlat darajasida ta'lim sifati - bu qabul qilingan ta'lim tizimining ijtimoiy talablar va meyorlar (standartlar)ga muvofiqligi. Shu munosabat bilan, ko'plab elementlarning to'plami bo'lgan ta'lim sifatining ushbu tarkibiy qismlarini o'rganish kerak bo'ladi. Ta'lim sifatida quyidagi tarkibiy qismlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1) protsessual (ta'lim muassasasining ma'muriy va tashkiliy tuzilishi, o'qituvchilarning uslubiy va psixologik va pedagogik tayyorgarligi, ta'lim dasturi, o'quv rejalari va dasturi, moddiy-texnik bazasi va boshqalar);

2) natija (ta'lim, quyidagi bloklardan iborat: axborot, madaniy, qiymat-motivatsion, resurs) [4:34].

Ta'lim sifatiga quyidagilar kiradi [1:68-72]:

talabalarning ta'lim yutuqlari darajasi;

talabalar tafakkurining rivojlanish darajasi;

o'rganish uchun motivatsiya;

ta'lim jarayonining psixologik qulayligi;

foydalanilgan ta'lim dasturlari tarkibining sifati;

ta'lim dasturlarini amalga oshirish sifati.

Shu bilan birga, "ta'lim sifati" tushunchasi ijtimoiy o'zgarishlar bilan birgalikda doimiy ravishda yangilanib boradi. Ta'lim sifatini baholash uchun asosan natijalar sifati ko'rib chiqiladi, ularning elementlari quyidagilardan iborat [5: 42]:

bilim, qobiliyat, ko'nikma;

shaxsiy rivojlanish ko'rsatkichlari;

ta'limning salbiy oqibatlari;

o'qituvchining kasbiy malakasi va ishga bo'lgan munosabatining o'zgarishi.

Ta'lim sifatini biz uchta asosiy tarkibiy qismning o'zaro bog'liq tuzilishi sifatida ko'rib chiqamiz:

natija sifati, jarayonning sifati, sharoitlarning sifati.

Natija sifatini baholash sharoitlar sifati va jarayon sifatining o'zgarishini belgilab berganligi sababli yoki jarayonning sifatini baholash sharoitlarning rivojlanishini belgilaydi va natijalar sifatiga ta'sir qiladi. Shunday qilib, butun ta'lim tizimining sifatini oshirish uchun o'zaro jarayon (spiral rivojlanish jarayoni) mavjud. Sharoitlarning sifati quyidagi elementlarni (xususiyatlarni) o'z ichiga oladi [5:54]:

moddiy-texnika bazasi darajasi;

o'qituvchilar faoliyatining sifati;

boshqaruv organlari faoliyati;

talabalarning shaxsiy fazilatlarini;

o'quv- uslubiy ta'minot darajasi;

ichki va tashqi baholash sifati.

Jarayon sifatining asosiy tarkibiy qismlari:

ta'lim dasturlarining ta'lim mazmunining sifati; o'quv jarayonini boshqarish; o'quv, uslubiy va moddiy-texnik ta'minot sifati;

o'quv jarayoni texnologiyasi;

o'qituvchilarning sifatli tarkibi;

talabalarning sifati.

Natija sifati quyidagi elementlardan tashkil topgan tizim sifatida qaralishi mumkin:

talabaning bilim sifati;

talabaning o'quv- bilish faoliyati sifati;

talaba shaxsini rivojlantirish;

bitiruvchining tayyorgarlik darajasi;

bitiruvchining malakasi;
bitiruvchilarning raqobatbardoshligi va ish bilan ta'minlanishi;
bitiruvchilarning yutuqlari va kasbiy o'sish dinamikasi;
talaba shaxsini rivojlantirish.

Ta'lim sifatining tarkibiy qismlari o'ziga xos tuzilishga ega bo'lib, keyingi tarkibiy qismlarning shakllanishiga ta'sir qiladi. Bilim sifati, o'quv-bilish faoliyati sifati va talaba shaxsini rivojlantirish bitiruvchining yuqori darajadagi tayyorgarligi va malakasini shakllantirishga ta'sir qiladi. Bitiruvchining malakasi va tayyorligi raqobatbardoshligini oshiradi va ularning ish bilan ta'minlanishiga ta'sir qiladi. Bitiruvchilarning yutuqlari va keyingi martaba o'sishi natija sifati va shu bilan birga, ta'lim sifatini ko'rsatadi. Ta'lim jarayoni talabaning o'qituvchi bilan, talabaning talaba bilan, talabaning tashqi dunyo bilan o'zaro aloqalarini, turli xil faoliyat turlarini (tarbiyaviy, ijodiy, intellektual va boshqalar), jarayonni tashkil etish shart-sharoitlari, teskari aloqa, turli omillar va boshqalarni amalga oshiradi. Ushbu tushuncha "o'quv jarayoni" tushunchasidan kengroq. Shuning uchun A.V.Xutorskoy ta'lim jarayonini o'qitish subyektlarining ta'lim natijalariga erishish uchun ularni maxsus uyushgan sharoitda pedagogik asoslangan, izchil, uzluksiz o'zgarishi deb ta'riflaydi [6:48].

Mashg'ulot subyektlari o'qituvchilar va talabalardir, shuning uchun ta'lim jarayoni bu o'quvchilarning o'quv, bilim va o'z-o'zini tarbiyalash faoliyati bilan birlikda, maqsad va vazifalarga erishishga qaratilgan o'qituvchi va o'qitish faoliyati tizimidir. Ta'lim jarayoni - bu o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish, rivojlantirish va tarbiyalash jarayoni sodir bo'ladigan pedagogik tizimning markaziy bo'g'ini.

Ta'lim jarayoni o'ziga xos tarkibiy qismlarga ega:

- 1) maqsadli komponent;
- 2) tarkib komponenti;
- 3) faoliyat komponenti;
- 4) tashkiliy qism;
- 5) texnologik komponent;
- 6) vaqt komponenti.

Shu bilan birga, ta'lim jarayoni sifatining xususiyatlariga jarayon samaradorligiga ta'sir qiluvchi boshqa tarkibiy qismlar kiradi. Ular, ta'lim jarayonining tarkibiy qismlari bilan parallel ravishda, ta'lim jarayoni sifatining tarkibiy qismlarini tashkil etadi. Ta'lim jarayoni sifatining bunday tarkibiy qismlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. Ta'lim dasturlarining mazmuni.
2. Ta'lim jarayonini boshqarish.
3. Ta'lim jarayonining o'quv-uslubiy va moddiy-texnik ta'minoti.
4. Ta'lim jarayoni texnologiyasi.
5. O'qituvchilarning sifatli tarkibi.

Ta'lim oluvchilarning sifati.

Ta'lim jarayoni sifatining ushbu tarkibiy qismlari monitoring obyektiga aylanishi mumkin. Biroq, ushbu obyektlarning o'z darajalari, mezonlari va ko'rsatkichlari mavjud, ular yordamida siz obyektning holatini va uning o'zgarishini kuzatishingiz mumkin. Mezonlarni, ko'rsatkichlarni tanlash muammosi o'quv jarayoni sifatini nazorat qilishni tayyorlash va tashkil etishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Ta'lim sifati ko'rsatkichlarining yaxlit tizimi ishlab chiqilgan, unda natijalar sifati va jarayonlar sifati aks ettirilgan [7:17]:

o'qitish sifati va o'qituvchilarning malakasini oshirish darajasi;
o'quv ishlarining sifati va kasbiy darajasi;
o'qituvchilarning rivojlanishi;
ta'lim muassasasida pedagogik va talabalar ishini tashkil etish darajasi va samaradorligi va boshqalar.

O'quv jarayoni sifatining mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlash masalasida quyidagi fikrlarni hisobga olish kerak:

1) sifat ko'rsatkichlari va mezonlari ta'lim natijalari bo'yicha aniqlanishi mumkin. Bunday holda, ta'lim jarayoni sifati natijalar sifati bilan nazorat qilinadi;

2) ta'lim jarayonining sifatini aniqlashda natijani ham, jarayonni ham, ta'lim jarayonining ishlash sharoitlarini tavsiflovchi mezon va ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin.

Ushbu ikkinchi nuqta, bizning fikrimizcha, ta'lim jarayoni sifatini to'g'ri va ko'p qirrali baholashga olib kelishi mumkin. Shuni inobatga olgan holda, ta'lim jarayoni sifatining tarkibiy qismlari, mezonlari va ko'rsatkichlari ishlab chiqildi. Ushbu mezon va ko'rsatkichlar mukammal emas. Ular yangi tarkib va tarkibiy qismlar bilan to'ldirilishi mumkin. Vazifalar va sharoitlarga muvofiq ba'zi mezon va ko'rsatkichlarning mazmuni o'zgarishi mumkin.

Xulosa. Zamonaviy sharoitda rejalashtirish, tashkil etish va sifatni boshqarish bilan shug'ullanadigan OTM raqobatbardosh va samarali ishlashi mumkin. Ushbu jarayonda barcha ichki resurslarni jalb qilish kerak, chunki ushbu maqolada keltirilgan ta'lim jarayoni sifatining tarkibiy qismlari, mezonlari va ko'rsatkichlari ishlab chiqilib amaliyotga tadbiq qilishi va har tomonlama rivojlanishi oliy ta'lim tizimining samaradorligini ta'minlaydi. Ta'lim jarayonida fanlar bo'yicha amalga oshiriladigan seminar, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari nazariy bilimlarni mustahkamlashga hamda ularni ko'nikmaga aylantirishgagina emas, balki ularni amaliy ish jarayonida qo'llashga ham imkon beradi. Bunday mashg'ulotlar tanlagan kasbi to'g'ri ekaniga ishonch hissini uyg'otadi.

Ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatayotgan har bir pedagog-o'qituvchi o'zining butun bilim va tajribasini ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirishga yo'naltirishi bugungi kunning muhim dolzarb masalasidir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений/В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов.-М.: Школа-пресс, 200.
2. Запесоцкий А.С. Образование: философия, культурология, политика.-М.: Наука, 2002.
3. Давыдова Л.Н. Различные подходы к определению качества образования/ Качество.Инновации. Образование.-М., 2005.
4. Панасюк В.П. Педагогическая система внутришкольного управления качеством образовательного процесса: 1998.
5. Управление качеством образования: Практико-ориентированная монография и методическое пособие. 2000.
6. Хуторской А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов. -СПб., Питер, 2001.
7. Зверева В.И. Самоаттестация школы.-М.: Центр "Педагогический поиск", 2000

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).